București

Sfarmă-piatră

Director: Al. Gregorian Redacția și Administrația: Str. Domnița Anastasia, 16. — S. 1 Telefon 3.76.05

D. 38

Mitralieră adăpostită într'un pom.—Verdea 1917

După încetarea luptei se adună morții...—1917

INTRAREA TRIUM

O secție de mitralieră pe buza tranșeii, în fața inamicului. Dealul Porcului, 8 Noembrie 1917

Douăzeci de ani dela intrarea României în războiul mondial. Pentru noi, cei cari am îngropat câte doi ani din viață la temelia noului stat, parc'a fost eri. Revăd noaptea de August a Sfintei Fecioare Maria, cu limpezimi albastre adânci, ciuruite de milardele stelelor ca de gloanțe; aud clopotele bisericilor sunând alarma de la o margine la alta a Bucureștilor; văd încă spetezele de foc ale reflectoarelor încrucișându-se în văzduh, deasupra orașului, In clipa aceea de supremă deslegare a destinului, armata noastră trecuse granița în Ardeal... Extazul acesta, care s'a trăit o singură dată în istoria românilor, ne surprinsese pe stradă, la miezul nopții. Prietenul, care mergea lângă mine, șopti:

—Să ascultăm clopotele...

— Sună ca în noaptea Invierii.

— Invierea neamului nostru!

Atât am putut rosti. Ne-am îmbrățișat și am plâns. Clocotul bucuriei înneca vorbele. In scurt timp, plecam și noi... spre „România a românilor, a tuturor românilor și numai a românilor" cum suna lozinca în care ne crescuse la Universitate inegalabilul Nicolae Iorga.

O, dacă ați ști voi, cei mai tineri, ce a însemnat pentru generația marelui foc cuvântul acesta: ARDEAL! El nu mai era un pământ robit, ci un cer înstelat la care trebuia să ajungem în orice chip, cu orice sacrificiu. Când eram copii, dascălii satelor ne puneau să-i modelăm imaginea în relieful argilei; profesorii secundari încheiau lecțiile cu numele lui; și din toată țara glasurile se adunau și se contopiau într'unul singur, sus, la Universitate — împletit din fulgere și trăsnete: glasul lui Nicolae Iorga. Pentru noi, omul acesta n'a fost un om, ci istoria neamului nostru, întreagă, vărsată în sufletul unei generații, aprinsă în sângele ei, prăvălită pe umerii ei ca misiune eroică, proiectată în fața ochilor ei sub chipul Ardealului ce trebuia cucerit. Socotească cine vrea istoria ca o știință universală. Ea nu e nimic în realitate dacă nu e oțelirea voinței unui neam întreg pe linia marelui destin. Fără istorie nu se poate zămisli o istorie nouă. Trecutul are două dimensiuni morale: una a umilințelor, care ne învață revolta împotriva lor, cealaltă a măririlor, care ne dă măsura a ceea ce trebuie să fim. Dacă nu ne învață răzbunarea umilințelor și cultul gloriei, istoria nu are nici un înțeles.

Pentru generația unirii, istoria noastră s'a încarnat în Nicolae Iorga. El ne-a revoltat împotriva umilinței; el ne-a înflăcărat pentru glorie. El ne-a determinat să creem istorie nouă, adică țară nouă. Cei cari ceruseră în timpul neutralității intrarea în război, Barbu Delavrancea, Nicolae Filipescu, Take Ionescu n'au fost pentru noi decât amplificări de moment ale glasului marelui profet. Incepând de la 1906, un poet de dincolo de munte își trimitea cântecul pătimirii încoace și strofele lui sfârâiau ca fierul înroșit în inima noastră. Octavian Goga alături de Nicolae Iorga, uniți pe vecie în destinul nostru național, și despărțiți omenește prin mărunțișurile temperamentelor, sunt cele două puteri pe care istoria le va recunoaște la temelia spiritualității războiului. Poetul ne-a revoltat împotriva robiei; profetul ne-a inițiat în taina eroică prin care robia se preface în glorie. Nici o altă generație de români n'a avut parte de o mai adâncă și mai desăvârșită pregătire spirituală. Dela cărturar până la ultimul soldat sufletul tuturor a fost o singură raniță în care se ducea, prin viforul gloanțelor, steagul României Mari. E adevărat că arme moderne la nivelul tehnicei dușmane, n'am avut. Oamenii politici nu ne-au echipat la înălțimea pregătirii spirituale. Dar experiența războiului, cu tragediile îndurate, ne-a desvăluit miracolul unui suflet nebiruit în solidaritatea lui etnică unanimă. Fără sufletul acesta pe care i l-a pus în mână Nicolae Iorga nimic n'ar fi isbutit Ionel Brătianu, marele cap politic al războiului.

Nu e în căderea noastră să vorbim despre generalii cari au condus luptele și despre valoarea lor strategică. Toate acestea sânt consemnate în știința militară și ierarhizate în distincțiile eroice. E scara de valori a bărbăției românești. Dar dincolo de această ierarhie eroică, trei nume vor străluci pe zarea istorică a marelui război: Nicolae Iorga, pregătitorul sprîtului, Ionel Brătianu, cârmaciul politic, și Regele Ferdinand, simbolul august al destinului nostru.

Ce înseamnă Regele în viața unui popor atunci am înțeles. Rupându-se cu o hotărâre brutală de legăturile lui de sânge, Ferdinand a îmbrățișat întreagă soarta neamului românesc : la moarte sau la glorie ! Cine l-a văzut în pribegia lui din Moldova, împărtășind restriștea vremelnică, dar dură, a țării, cine l-a auzit pe creasta muntelui proclamând principiul că moșia e a luptătorilor care o apără, cum făcuse pe vremuri Ștefan cel Mare, acela și-a dat seama că Rege și neam sânt unul și același lucru. Glasul poporului nu-l reprezintă partidele politice, care în vremea războiului n'au avut absolut nici o însemnătate, ci Regele, care personifică voința unanimă. Arta de a domni e arta de a asculta și de a personifica. Nimeni nu poate personifica un popor înnainte de de a-l asculta. Și nimeni nu poate porunci decât în virtutea ascultării. In realitate, ceeace poruncește Regele e ceeace voește poporul în conformitate cu destinul său istoric. Indeplinirea unei porunci regale e condiționată de aderența sângelui strămoșesc. Regele Ferdinand, ca șef suprem al armatei, s'a arătat cu adevărat mare și loial, — cum îl numește cu drept cuvânt Carol al II-lea,— din clipa când a poruncit intrarea în război pentru „România a românilor, a tuturor românilor și numai a românilor". Sub comanda lui, românii de pretutindeni s'au smuls din istoria popoarelor vrăjmașe nouă și au intrat în propria lor istorie. Toate celelalte elemente, care constitue ființa marei epopei, rămân de acum încolo pe planul al doilea. Intrarea noastră în războiul mondial acum douăzeci de ani, înseamnă intrarea neamului românesc în propria lui istorie. Pentru generația dela 1916, România Mare era un scop suprem, era însuși destinul acelei generații. Pentru urmași, România Mare e numai începutul istoriei noastre proprii, ca stat unitar independent.

Poetul Vlahuță în vizită la divizia X-a, la Păunești. Februarie 1918.

Biserica și școala distruse. — Gura-Râmnicului, Februarie 1918

Intre generația dela 1916 și actuala generație naționalistă există deosebiri de înrudiri. Generației de azi îi place să-și zică „eroică" și „decisivă". Nimeni n'are însă dreptul să se intituleze astfel până n'a înfăptuit o poruncă a

FALĂ ÎN ISTORIE

destinului național. Iar titlurile de nobleță morală nu și le dă generația pusă în cauză, ci urmașii, cari îi judecă fapta. Decisivă și eroică e până azi numai generația de acum douăzeci de ani, cea mai mare din câte cunoaște istoria poporului nostru, fiindcă numără sute de mii de morți și de schilozi, fiindcă pe acest imens rug al sângelui se întemeiază România Mare și fiindcă prin ea am intrat în propria noastră istorie. E un sacrilegiu să-i uzurpăm sfintele titluri de nobleță morală atâta vreme cât n'am săvârșit încă nimic la înălțimea eroismului și sacrificiului ei.

La distanță de douăzeci de ani, tânăra generație naționalistă n'a înfăptuit încă nimic asemănător. Ceeace o caracterizează moralmente e numai tendința spre decisiv și spre eroic. Din acest punct de vedere ea manifestă o psihologie identică cu a tineretului din vremea neutralității, adică din anii 1914—1916. Entusiasmat până la nebunie sacră de geniul lui Nicolae Iorga, tineretul de-atunci cerea războiul ca pe o misiune istorică, fără care simțea că n'ar fi

Primul lanț de trăgători. — Oituz, Octombrie 1916.

însemnat nimic. Lozinca ei era: „România a românilor, a tuturor românilor și numai a românilor". Generația de azi manifestă aceiaș voință de sacrificiu și îmbrățișează aceeași lozincă de luptă, formulată mai scurt, dar cu un obiectiv precis: „România a românilor". Cele două generații au în fond același obiectiv mare, judecat în etape diferite ca înfăptuire. Pentru tineretul dela 1916, accentul principal cădea pe „România a tuturor românilor". Și a înfăptuit-o! El gândea idealul național în expansiune geografic-politică. În conturul statului de azi, tras cu sângele sacrificiului, tinerii urmași gândesc același ideal în intensitate, în adâncime. România e a tuturor românilor ca stat politic; România nu e încă a românilor ca realitate economică. Sânt două etape deosebite ale aceluiaș ideal național, care chiamă la luptă generația de azi după generația dela 1916. Nu e o sciziune, ci o continuare.

Dar între întâia etapă realizată glorios și a doua etapă, care încă n'a început, stau cei douăzeci de ani de pustiu și de paragină. Epoca democrației egalitare și a capitulărilor românismului. Am câștigat biruință în afară, în extensiune, dar am pierdut-o înlăuntru, în intensitate.

Procesul acestei înfrângeri e cunoscut. Generația dela 1916, eroică pe câmpul de bătaie, a capitulat în câmpul politicei interne. Aduceți-vă aminte de marele cuvânt de ordine al „spiritului tranșeelor" cu care s'au întors vitejii la căminuri! Unde e astăzi spiritul de-atunci?

Două mari iluzii politice l-au distrus: iluzia averescană și iluzia țărănistă. Supraviețuitorii războiului au făcut dintr'un erou un idol politic: generalul Averescu. Un popor întreg l-a adorat punând în el cele mai vehemente speranțe politice. Marele arhistrateg se dovedea însă curând că nu e și un mare gospodar al noului stat. Un dumnezeesc entusiasm s'a prăbușit atunci, fără leac, în mlaștinile politicianismului celui mai improvizat din câte s'ar putea concepe. „Spiritul tranșeelor" s'a fărâmițat în derută. Dar scurt timp după aceea, nevoind să se dea cu totul bătut, s'a reconfortat într'o nouă iluzie, întrupată de data aceasta nu într'un general, ci într'un brav căpitan de rezervă. D. Ion Mihalache, cel autentic, cel dela început, înfățișa în ochii noștrii spiritul războinic al revoltei, transpus din tranșee în domeniul politic. Țărănismul său, care năvălea ca o apă de munte, izvorâtă din principiul proclamat de Regele Ferdinand: pământul e al luptătorilor, — avea să se cufunde și el în mlaștinile pestilențiale ale iudeo-marxismului. Sub iluzia țărănismului, puterea evreului dinlăuntru și a evreului capitalist din largul lumii s'a făcut stăpână pe economia națională. România, clădită pe sacrificiul românilor, a ajuns beneficiul străinilor.

D. general Averescu și d. Ion Mihalache, cu tot respectul ce-l datorăm acestor eroi din războiu, sânt cele două catastrofale iluzii politice, care au derutat spiritul tranșeelor și l-au înmormântat pentru totdeauna. După douăzeci de ani de decepții, magistral și profetic descrise de Cezar Petrescu în singurul nostru mare roman de războiu Întunecare, nu se va mai putea vorbi de rolul foștilor luptători în realizarea internă a României românilor.

La pândă. — Verdea, 1917

Adăugați la toate acestea, abdicarea cu totul neînțeleasă a d-lui Nicolae Iorga dela misiunea sa profetică. Omul, care crescuse generația eroică în lozinca „România a tuturor românilor și numai a românilor", și care fusese atletul moral, fără asemănare, în zilele tragice ale războiului, își părăsește lozinca pe care era chemat s'o ducă mai departe, și se izolează cu totul de sufletul nouii generații. Tabloul prăbușirii e aproape complet, dacă mai adăugăm că partidul liberal, care n'a însemnat niciodată elevație entusiastă, se preocupă în această vreme de valorificarea intereselor materiale ale membrilor săi.

Sub aspectul moral, epoca democrației post-belice se poate asemăna cu cei doi ani de neutralitate: aceeaș preocupare de profit pe nemuncite, aceleași afaceri scandaloase, aceeaș corupție, aceiaș suflet căzut în mațe, la pătura conducătoare. Spiritul de proprietate națională care alcătuește esența generoasă a naționalismului, e înlocuit cu lăcomia de proprietate particulară a politicianilor.

Dar din atmosfera pestilențială a neutralității s'a ridicat blocul eroic al generației dela 1916. Fapta ei iat-o: România Mare, pe măsura visului strămoșesc! Și tot astfel, din atmosfera pestilențială a celor două decenii de democrație, se lămuresc tendințele spre eroism ale generației tinere, pentru a împlini biruința expansivă printr'o nouă biruință intensivă. Eu văd în această misiune în continuare răzbunarea sutelor de mii de morți, cari nu se pot odihni în mormintele lor și nu pot primi prinoasele noastre decât în duhul sacrificiului creator.

Ei ne-au smuls din istoria neamurilor vrăjmașe și ne-au făcut intrarea triumfală în propria noastră istorie. O moarte avem fiecare. Și moartea e așa cum ne-o pregătim: nimic adăugat marelui nimic, sau rădăcină de viață pentru cei ce ne vor urma. Altă alegere nu e pentru a zămisli mai departe istoria proprie a neamului românesc.

Nichifor Crainic

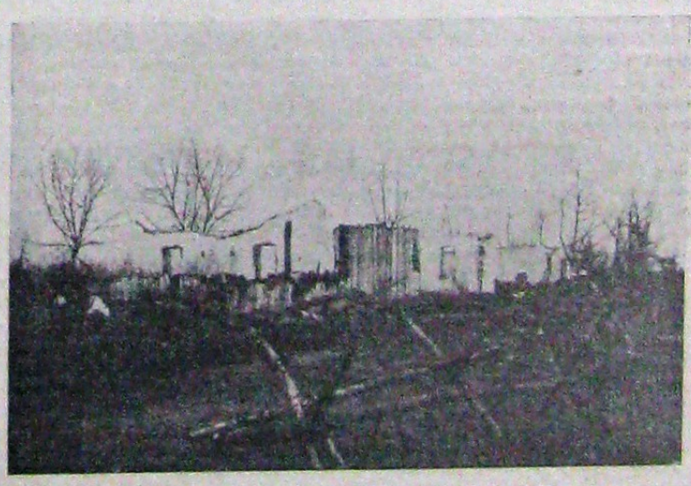

Ruine din satul Șerbănești. — Februarie 1917.

GEORGES GORDON NOËL BYRON CUZA

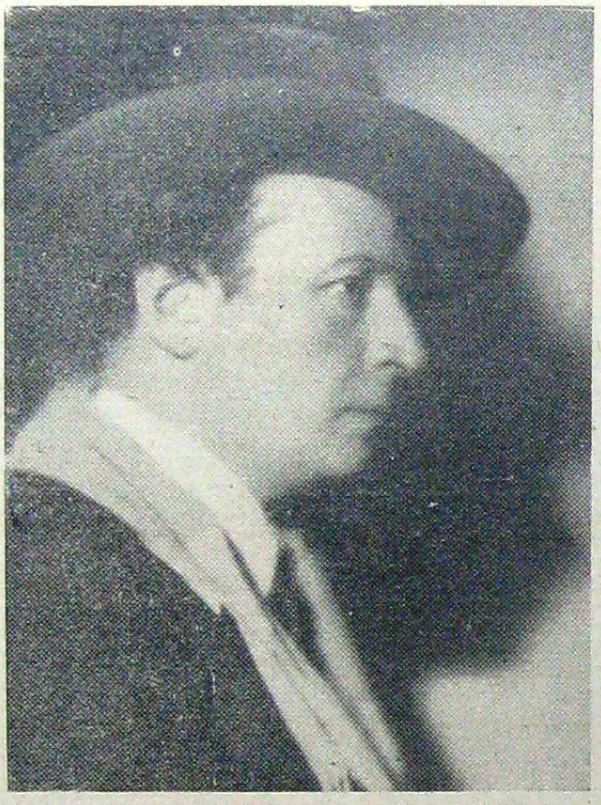

„Sfarmă Piatră" este astăzi, după numai nouă luni de îndârjită apariție, cea mai apreciată și, evident, cea mai mare revistă românească.

Fiecare număr dintre cele treizeci și șapte tipărite până acum a fost pentru noi o biruință nouă. Dela limpezirea apelor mișcării de dreapta, prin deosebirea vaidismului tulbure de izvoarele cristaline ale naționalismului veritabil; la răsunătoarea campanie antimasonică în flancurile căreia am avut vlădici și profesori universitari; la actualizarea lui Mihail Eminescu și Nicolae Paulescu; la dreapta omagiere a lui A. C. Cuza; la apărarea tineretului acesta, căruia se încearcă a i se fura destinul, și până la inaugurarea cultului mistic al marilor noastre isprăvi creatoare de istorie, sunt numai salturi de cerb din pisc în pisc.

In această vreme n'a fost problemă pe care s'o ocolim și n'am avut pe nimeni menajat. Deasemenea, chip cioplit la copitele căruia să ne prosternăm, nu ne-am făcut. Ne-a plăcut să fim oameni liberi, chiar când am fost amenințați să ne plătim orgoliul independenței cu suprimarea revistei și cu... pierderea amiciților din partid. Drept până la cruzime — „Sfarmă Piatră" n'a călcat și n'a lovit niciodată strâmb.

Cu toate acestea sau... poate mai curând tocmai din pricina aceasta la spatele lui „Sfarmă Piatră" s'a adunat sumedenie de dușmani mai mari și mai mititei, iar calomniile au curs în aceste nouă luni Dunăre pe lângă noi.

Unii s'au repezit să ne isbească de moarte, iar alții ne-au ciupit mereu de undeva ca să ne scoată din sărite și să facem gafe. Dar și unii și ceilalți s'au ostenit, după cum vedeți, în zadar...

Unde este „Sfarmă Piatră" acum și unde au rămas ei ?

Temută de toți adversarii, iubită de douăzeci și trei de mii de oameni inteligenți, de cine i-ar păsa acestei reviste acum ?

...Și, totuși, ca să spunem drept, și-a găsit și „Sfarmă Piatră" bâcâul: d. Georges Cuza !

Noi, păcatele noastre, nu-l dușmănim pe d. Georges. Dimpotrivă. Am putea mărturisi, chiar, că ori de câte ori privim prin ziare fotografia aceea impresionantă a lui, cu șal alb înciucurat la gât, și cu pălărie garibaldiană p'o sprânceană, ni se descrețește fruntea și ne este foarte simpatic profesorul...

D. Cuza-tânărul are, într'adevăr, în această poză seducătoare ceva din romantismul byronian și chiar din figura și chiar din temperamentul și poate chiar din destinul suspinătorului Lord Byron.

Georges (vedeți, tot Georges!) Gordon Noël Byron, că veni vorba de el, să vi-l amintim mai bine — înainte de a fi marele poet al Angliei, a fost moștenitorul fericit al titlului de lord și al averii unchiului său William din Nottingham.

Schiop din naștere (spre deosebire de d. Georges Cuza care a venit pe lume cu picioarele sdravene), tânărul Byron era foarte afectat din pricina aceasta. Multe din cântecele lui de mai târziu vor înflori melancolice regrete inspirate de beteșugul piciorului hain.

Ca să-i smulgă tristeților, și singurătății, părinții l-au băgat pe Georges (Byron) în celebra școală Harrov, pepinieră privilegiată a aristocrației engleze. Apoi, după terminarea studiilor clasice fără vreun succes răsunător, el fu trimis să-și completeze învățătura la Universitatea din Cambridge.

Aci lordul frecventă foarte puțin cursurile și foarte mult cârciumile, și scrise în timpul pe care orgiile i-l mai lăsară treaz, primele sale versuri CEASURI DE TRÂNDAVIE tipărite în 1808.

Critica literară nu-i primi, însă, bine debutul poetic și, amărât de această nedreptate, Georges (Byron) părăsi țara pentru câțiva ani.

El se aventură prin sudul Europei și prin Asia, de unde nu se întoarse decât cu luceafărul gloriei în frunte, de pe urma poemului Childe-Harold, care îl consacră ca cel mai mare poet al secolului său. (A se vedea de aci că nu poate fi vorba de vre'o aluzie răutăcioasă la adresa celuilalt Georges — d. Cuza — pe care, repetăm, noi îl iubim, deși el ne urăște...)

Cu prestigiul romanesc al aventurilor sale exotice, cu avantagiul numelui cunoscut pe care îl purta și al noutății sale, Georges (Byron) se alese apoi deputat în Camera Lorzilor, unde atacă mai multe chestiuni la ordinea zilei și se desvinovăți de și mai multe acuzațiuni ale adversarilor lui. Scurt timp după aceasta, un accident intim al bardului și, de altfel, foarte frequent în aristocrația londoneză, provocă un enorm scandal în societatea britanică.

Scârbit de ipocrizia compatrioților săi, Georges (Byron) părăsi, și pentru totdeauna, Anglia, stabilindu-se scurtă vreme în Elveția și Italia și dând la iveală noui capo-d'opere literare. (Incă odată puteți vedea de aci că nu poate fi vorba de vre'o intenție răutăcioasă a noastră, care să dea viața lui Byron pe seama d-lui Cuza, numai fiindcă amândoi sunt prin coincidență Georges...).

Suntem în anul 1823, în timpul războiului de independență al Greciei, la care întreaga Europă privea cu admirație. Georges (Byron) nu putea rămâne departe de această dramă, deși ea nu avea nimic comun cu patria lui. Spirit aventurier, el intră în francmasonerie și în eteriile grecești și în dezacord flagrant cu politica Angliei, porni din Genua la Missolonghi, unde guvernul grec îl făcu pe loc... general. In serviciul acestei puteri străine contra căreia Marea Britanie opunea interesele ei proprii din Cefalonia, deci împotriva intereselor țării sale, Georges (Byron) luă comanda unei bande de sulioți (un fel de condottieri greci) cu care trebuia să efectueze expediția contra garnizoanei turcești dela Lepanta. Dar când să se avânte spre glorie, mercenarii își dublară pretențiile la solde și se revoltară contra comandantului pe care îl aflaseră că are bani. Fiecare soldat cerea să i se dea leafă de ofițer.

— Dă-ne că nu dai dela tine, — țipau soldații — deși Georges (Byron) cheltuia avere personală.

S'au petrecut atunci scene violente și desgustătoare, de pe urma cărora Georges (Byron) cu tinerețea decimată de nopțile orgiace dela Cambridge, căzu sărmanul bolnav la pat.

Dar bandele de sulioți nu-l cruțară. Intr'o zi, după ce nenorocitul poet avusese o criză de nervi, sulioții năvăliră peste el în cameră, urlând și somându-l cu armele să le dea bani.

Disperarea, mizeria sufletească și fizică, și ploile insuportabile din Missolonghi îl devastară complet.

Așa sfârși triștii săi treizeci și șease de ani aventurierul Georges (Byron) care fu, totuși, cel mai mare poet britanic din veacul al XIX-lea. Așa rată o carieră de glorie.

Cine va putea înțelege vre'odată, cine va putea descifra toate demoniacele pasiuni din drama Lordului Georges (Byron).

Ei! dar cu Lordul Byron ne-am îndepărtat complet de subiect...

Or, despre ce vorbeam ? A, da... Despre frica teribilă, pe care ne-o inspiră, nu știm de ce, d. Georges (Cuza), acest, totuși, simpatic nouă exemplar byronian (în sensul bun, romantic, generos, iubitor de glorie, etc.).

De ce ne-o fi dușmănind, domnule, d. Georges (Cuza) ?

Noi știm că pe dânsul nu l-am înjurat niciodată în revistă; că nu i-am reproșat că a făcut din „Apărarea Națională" o gazetă domestică, în care sulioții lui îi publică sindrofiile, spiritele, fotografiile dintre naștere și majorat ; nu am atacat „politica" lui externă; nu am deranjat în aceste coloane dela îndeletnicirile sale pe d. Radu Lecca; n'am conspirat împotriva d-lui Georges (Cuza) și nu i-am râvnit, ferească Dumnezeu, nici cariera politică, nici ascensiunea lui la catedra universitară.

Atunci ce are d. Georges (Cuza) cu „Sfarmă Piatră" ?

Hai, domnule, cel puțin după acest articol mieros, împacă-te, zâmbește, pentru noi, din pridvorul cramei dela Bucium și iartă-ne.

Ce vrei mai mult decât recunoșterea aceasta în scris, că ne ești superior și-ți știm de frică ?

Poftim, din parte-ne, noi am făcut totul pentru această reconciliere. Sacrificăm orice orgoliu, sacrificăm până și concluziile acestor rânduri, care ar fi fost, oricum, interesante, invitând pe cititori la compromis cu versurile acestea din finalul comediei Cistellaria de Plaut:

„Nu mai așteptați, spectatori, totul se va termina în culise ; actorii se vor desbrăca ; cine a jucat prost, va fi bătut, qui non deliquit, bibet (cine n'a greșit, va bea).

Haide, bre, ne împăcăm ?

Al. Gregorian

La praznicul vârtejului

Regele Ferdinand pe front

Încerc să retrăesc în pragul acestei comemorări, zilele de fierbinţeală şi iureş, peste care s'au lăsat două decenii de viaţă nouă în vârsta neamului meu.

Ce svâcniri de inimă, ce clocot, ce fulgere care scăpărau din străfunduri de veac în sufletul nelămurit al unui copil, dinamitizat de instinctele rasei şi ale pământului românesc. Pricep acum bine că nu e necesară numaidecât o conştiinţă prea vastă, prea matură, ca să trăeşti imperativul istoriei, dar e absolut necesară vâna de sânge în care să fiarbă vrerile şi graiul strămoşilor.

Da, când s'a ivit ceasul acelei Sânte-Mării, înfiorat de bătăile clopotelor care făceau hotar între două istorii, ceasul cel mare al destinului nostru, a fost o sărbătoare de necuprins, o inviere făgăduită de cântece şi de fluer haiducesc, a cărei grandoare numai în visurile cu alai putuse fi anticipată. Sbârniau coardele inimii cu răsunet asurzitor şi am fi vrut să mergem în linia dintâi a focului, ca să murim de dragul unui ceas atât de frumos.

Era, desigur, minunea care făcea din mlhoanele de Români un cuget şi o voinţă, în întrecerea aceea spre o fericire aflată în moarte, ori într'o cât mai desăvârşită schilodeală, dacă graţia coasei negre nu era menită fiecărui. Şi era icoana de aur a unui Ardeal pătimit de oamenii iadului, erau chemările fierbinţi ale unei Bucovine răpite de smei şi jalea de moarte a unei Basarabii înecate în negură şi sudoare. Inimile noastre s'au întâlnit după veacuri, peste cercul acesta de doliu şi deaceea toată învălmăşeala n'a fost decât un delir, un spasm ucigător.

Am pornit toţi pe drumurile suprem'ei suferinţe, c'an vechile poeme ale pământului. Fiecare, şi copilul din pântecul mamei sale, trebuia să fie o forţă moleculară în acest cosmar românesc de vijelie şi facere.

Astfel ne-am făurit.
Din întunerec şi lumină.
Din sânge şi pământ.
Din cruce şi suflet.
Din spadă şi din Dumnezeu.

Eroii au murit pentru dreptate şi pentru răsăritul de soare al neamului lor. Şi-au dat vremelnicia pentru cei care rămâneau şi pentru cei care trebuiau să se zămislească. Aşa a fost rostul istoriei şi ei l-au înţeles cu bucurie şi sfâşietoare supunere.

Dar dece, la urmă, anii au luat-o de-a 'ndereteleа ? Dece s'a făcut râs şi batjocură din sângele morţilor şi s'au călcat jurămintele şi i s'au scuipat vrerile ?

A, la comemorarea aceasta, când ar trebui să venim cu sufletul de sărbătoare, noi nu putem aduce decât haina cernită a atâtor grave dezamăgiri. Altfel a fost visată România Mare şi altfel se înfăţişează ochilor noştri, după douăzeci de ani dela ceasul de sbor spre marea victorie. O ţară învingătoare, cea mai învingătoare dintre toate câte au trecut prin gura ballaurului, e încă plină de răni, care-i sângeră. Nu le mai arătăm, căci sânt ştiute, dar vrem să spunem că pe pământul ei sânt Români care mor de foame, sânt fiii celor morţi părăsiţi în mizerie şi uitare şi sânt trădători ajunşi în scaun de cinste, iar mierea şi untul le mănâncă domneşte jidovii veniţi de-a gata la moara făcută de fraţii şi părinţii noştri.

Am câştigat victorie cât soarele de mare, dar sântem încă vasali, nu la turci, la rudenii, fiindcă aşa le place cârmacilor. Nu sântem în stare să dovedim cu tărie că sântem stăpânii destinului nostru şi lăsăm toate scursurile ghettourilor fără ţară, să pună dinamita la rădăcina neamului acesta de eroi. Se îndreaptă teava mitralierii spre Rege, spre biserică, spre inima neamului, şi conducătorul ocroteşte pe duşmani cu legi, cum n'au fost ocrotiţi cei care au murit pentru România-Mare. A, dacă ar fi avut şi ei această protecţie, ce departe,... peste câte mii de ani ne-ar fi mai zâmbit idealul nostru mare şi sfânt !...

Umblă politicianul blindat şi apărat de democraţie, să năuzească satele, să le conrupă la cele mai odioase trădări ca să-şi poată aranja meschinele lui interese şi acesta se chiamă candid. exerciţiul votului universal. Vezi, dragă Doamne, pentru ce trebuia să curgă atâta sânge !

Şi 'n mediul acesta de imoralitate şi jaf, creşte, oropsit, un tineret a cărui copilărie s'a urzit sub bubuiturile tunului. Tineret „fără de noroc şi fără de prieteni", osândit să actualizeze suferinţele războiului cu păduchii mizerii lui, cu privirile galbene de oftică şi nemâncare. ca un copil făcut într'o noapte de păcat şi asvârlit pe drumuri. E generaţia fericită,... sânt copiii predestinaţi să culeagă roadele victoriei, ei, cei cu moştenirea şi visurul de aur,... răsfăţaţii destinului românesc,... puii Lupoaicei... Destul ! Destul !

Să ne privim în faţă şi să ne mărturisim acum când pornim în deceniul al treilea de glorioasă pâragină. Sântem leatul nefericiţilor orfani ai transeelor. Încercăm să ducem o luptă de virtuţi cu unii care n'au ştiut să fie eroi, când chemări de dincolo le cereau, dar care cunosc secretul fericirii josnice. Cu oamenii aceştia şi cocotele lor, lupta este imposibilă. Va trebui poate să-i contemplăm mereu, să le respirăm duhoarea animalică şi să-i salutăm cu deosebit respect. E trist, sfâşietor de trist pentru o Românie victorioasă.

Mai bine... fiindcă ne-am adus aminte acum de ziua de ieri, să cerem cu patos, cu frenetice entuziasme, încă un război, o bătălie cum n'a mai fost.. ş'atunci... va fi atât de frumos !...

Pan. M. Vizirescu

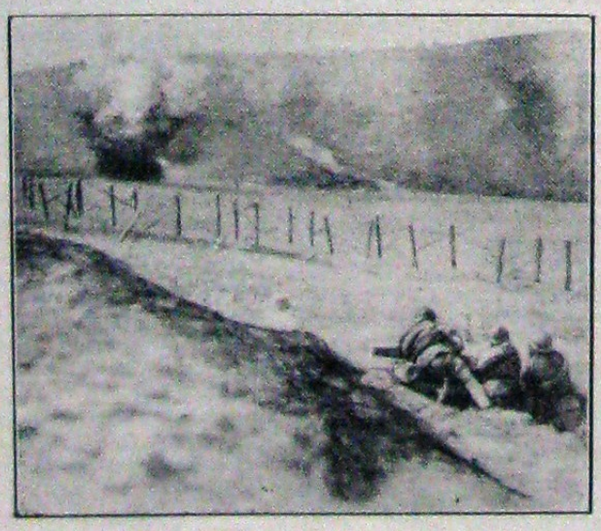

Stânga : Cuib de mitralieră în faţa reţelei inamice. Mărăşti 1917

Dreapta : In plină activitate. Soveja 1917

După dou

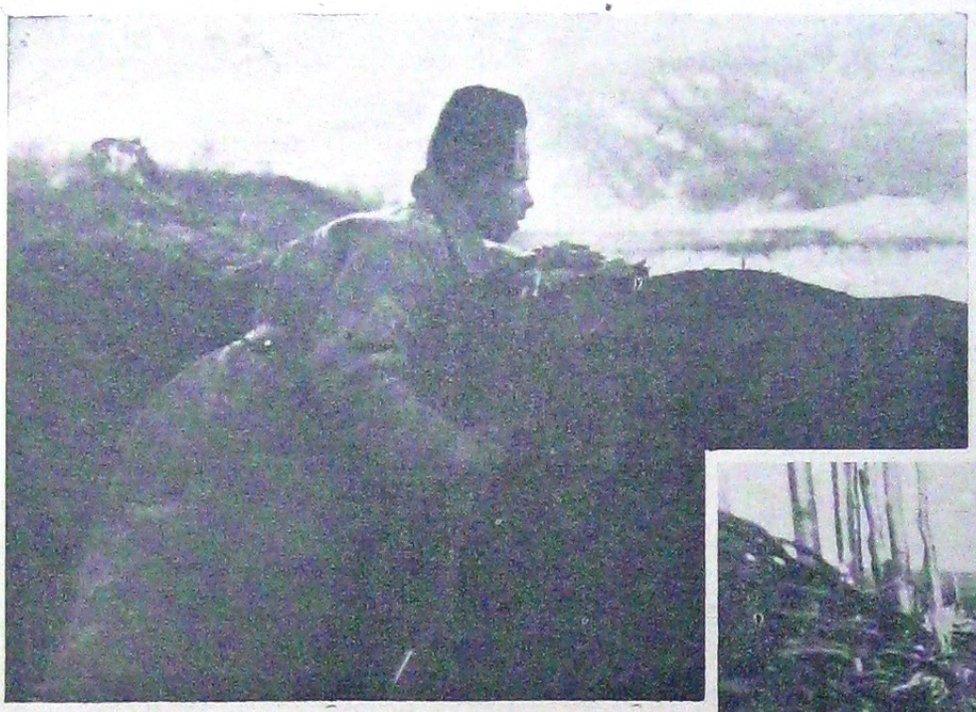

Observator în tranşee. — Varniţa 1917, Martie

15 August 1916... Ziua aceasta a fost făcută din atâtea bucurii şi atâtea dureri!

Mi-a rămas o amintire vie a unei zile care chema un popor să-şi trăiască din plin epopeea sa naţională. Minţii mele de copil abia i se deslusia gravitatea evenimentelor. Dar entusiasmul care antrena casa fiecărui român, strada delirantă, era o massă de vibraţii ce se transmitea şi cuprindea în unda lor uriaşă, dela bătrâni până la copii, ţara întreagă.

Când clopotele bisericilor au pornit să spargă bolta unui frumos cer de August, din sat în sat, din cătun în cătun, pe tot întinsul pământului românesc, vibraţiilor lor vesteau, unind poporul într'un acelaş crez, că porţile Carpaţilor, porţi de întunecată temniţă ungurească pentru fraţii noştri, cad lovite şi redau libertăţii, după aproape o mie de ani, milioanele de suflete, chinuite de urgia unei semenţii mongole.

Bucureştiul îndeosebi forfotea de viaţă şi toată massa locuitorilor nu era decât o risipire de idealuri şi visuri aproape nebuneşti. Treceau flăcăii încolonaţi sub bătaia de flori a întregei Capitale venite să-i aclame şi neînchipuitul entusiasm al mulţimilor răspundeau chiotele de veselie ale ostaşilor. Se duceau glumind şi râzând ca la o mare horă împărătească.

Şi în noaptea de 14 spre 15 August, hora cu bubuit de tun şi ţăcănit de mitralieră, hora morţii a început.

Din noaptea aceasta, dela Vârciorova la Dorna, prin 18 puncte, zidul care despărţea frate de frate era străpuns şi într'un avânt eroic trupele noastre puneau stăpânire pe lanţul de munţi care robise aproape jumătatea neamului românesc.

La 16 August intram în Braşov şi numai la trei zile dela declararea ostilităţilor, oştile române se găseau în faţa Orşovei şi a Sibiului.

La 19 August vitejii viteazului Dragalina cucereau muntele Alionul, un formidabil meterez unguresc. Pe acest munte ascunsese adepţii lui Kossuth, după deruta din 1848, icoana sfântului Ştefan.

Pare că soldatul român nu cunoştea împotrivire. Urmaşii hunilor se topeau, nefiind în stare să ţie piept elanului vitejiei valache.

M. S. Regina Maria şi A. S. R. Principele Carol. — Cireşoaia.

boiului, încep să-şi demaşte într'uu început intenţiile criminale.

O inerţie totală era răspunsul la ajutorul, pe care omeneşte se obligaseră să ni-l dee. Armata IV română de sub conducerea generalului Presan, făcuse o metodică înaintare, ocupând văile superioare ale Mureşului. Ruşii —Porcii— în loc să asigure aripa dreaptă a diviziilor româneşti, folosind fru-

In tranşee — Verdea, Aprilie 1917

Până aproape de 25 Septembrie am înaintat spre inima Ardealului din victorie în victorie. Dar de la această dată, ofensiva noastră în această provincie sântem nevoiţi s'o terminăm. Primejdii şi griji mari ne loviau de pretutindeni.

Intrarea noastră în război fusese aproape impusă de aliaţi. Acele somaţii „acum, ori niciodată" şi repetata intervenţii a generalului Alexieff, şeful statului major al armatei ruse, care mai târziu s'a dovedit o canalie ce nu urmărea decât atingerea ţelurilor împărăţiei moscovite, a determinat în cele din urmă pe I. Brătianu la eşirea din neutralitate, bine înţeles nu fără anumite condiţiuni şi obligaţii impuse aliaţilor.

Dar ofensiva noastră pe frontul ardelenesc, ca să fie dusă la bun sfârşit, trebuia însoţită de ofensive energice pe toate fronturile aliaţilor: pe cel francez, pe cel rusesc şi cel dela Salonic.

Aliaţii însă stau nemişcaţi, dând posibilitate vrăjmaşului să-şi deplaseze după fronturile amintite peste 40 de divizii pe cari le aruncă ca un uragan asupra întregului front românesc. Ţara noastră era sacrificată, pentru ca să despresoare în deosebi liniile de bătae apusene şi să salveze Verdunul.

Dar nu numai atât. Prietenii noştri, Ruşii, cari ţinuseră atât de mult să ne antreneze în hora răzmosul succes care lăsase într'o poziţie primejdioasă poziţiile trupelor austro-ungare, beau şi rumegă seminţe de dovleac. Zadarnică ni-a fost victoria dela Praid.

Iar jos, jos la Dunăre, la Turtucaia, se desfăşura o mare tragedie, fruct al incapacităţii comandamentului şi al trădărilor.

La 19 August, Bulgaria declarându-ne războiu, toată atenţia şefilor militari germani se îndreaptă către frontul dobrogean, ştiindu-ne fixaţi aproape cu întreg efortul în Ardeal. Mackensen însuşi luase comanda forţelor inamice.

Turtucaia a fost lecţia cea mai dureroasă a campaniei noastre din 1916—1918, care ne-a târât într'o înfrângere dureroasă, până la umilire. Toate lipsurile, toate defectele se concentrase în meterezurile acelea făcute să ne îngroape oştenii şi să ne acopere de ruşine. Mersese atât de departe inconştienţa forurilor conducătoare, încât lucrările de fortificare se făcuse cu lucrători bulgari, între cari, deghizaţi, se strecurase-ră ofiţeri cu off în coadă, iar în apărarea cetăţii se orânduise chiar soldaţi bulgari, contribuind cât au putut să răspândească panica şi debandada între trupele noastre. Şi nu numai că se închisese într'o

ăzeci de ani...

Regele Ferdinand decorând ofițerii pe front. Valea Ocnei, 1917.

cetate izolată o numeroasă oștire, despărțită de baza sa printr'un fluviu destul de întins, dar întreaga apărare s'a desfășurat compleca greși. Comandamentul nostru nu fusese nici pe departe la înălțimea eroismului soldatului nostru. Și cât de splendid apare legendarul eroism al căpitanului Feraru — care până în ultima clipă trage cu bateria în puhoiul dușman ce se prăvălea asupra lui, scoate revolverul din țeava căruia mai împroașcă moartea, iar ultimul glonț și-l descarcă în tâmplă — față de lașitatea generalului Teodorescu, fugind să-și asigure viața și lăsându-și trupele lipsite de conducere.

Această Turtucaie ne deschidea un lung calvar, contra ofensiva română atât de îndrăzneț și sigur calculată de generalul Averescu, prin manevra dela Flămânda, datorită unui concurs de împrejurări nefavorabile, neajungând să dea roadele așteptate

du-ne la pierderea Dobrogei. A Dobrogei dela care și-au luat rămas bun prădându-i și devastându-i satele și târgurile.

Câtă deosebire între aliatul acesta al nostru, căruia nu-i lipsia nici hrană, nici armament, și aliatul ungurilor și bulgarilor, germanul.

Căci noi dacă am luptat, numai cu formidabila putere militară germană ne-am măsurat. Depășiți prin număr, printr'un modern și imens armament, îndeosebi artilerie, nouă nu ne rămăsese să opunem acestui temut dușman, decât piepturile, cari oricât de aramă ar fi fost și cu 7 vieți în ele tot se despicau sub focul obuzelor nemțești.

Strânsă într'un clește, armata română a început retragerea. Dar n'a fost o fugă rușinoasă. Pas cu pas, inamicul a fost hărțuit și pus de foarte multe ori în situații atât de dificile încât numai spera să-și vadă realizată invazia câmpiilor românești. Luptele din valea Oltului, bătăliile dela Porumbaru, dela Jincu, dela Brașov, dela valea Jiului, dela Neajlov și Argeș — și încă multe altele — a fost tot atâtea încercări titanice să oprim în loc un puhoi de foc și fer.

Eroismul țăranului român a fost tot ce poate fi mai sublim, minunând și dezarmând trufia unui dușman care nu s'a putut da înlături să nu-i recunoască această superioritate morală.

Înghesuiți pe pământul Moldovei, chinuiți de lipsuri și de veșnica trădare rusească, s'a adunat o mână de viteji și-au țintuit loculuĭ un an și jumătate, un dușman exasperat să ne mistuiască ultima bucățică de țară. Mărășteni, Mărășeștii au fost răzbunarea cumplită a tuturor înfrângerilor și umilințelor Aici s'au prăbușit definitiv iluziile neînvinșelor armate mackenziene; pe coloanele lor imense de jerfă și glorie neam ridicat în stima popoarelor.

Altarele acestea ne-au lăsat speranța într'un apropiat triumf și ele ne-au mai calmat durerea unei păci pe care o privisem cu lacrămi în ochi.

Căci la câteva luni numai, armatele române se înfiripau din nou și sburau iarăși peste Carpați, până departe în pustele ungare, să înfigă tricoloru în inima Budapestei. Barbarii fuseseră învinși.

Douăzeci de ani de când ne-am ridicat o țară mică să înfruntăm urgia barbarilor nenumărați. Douăzeci de ani au trecut decând ziua aceia de nebunesc entuziasm ne svârlea într'un măcel, din a cărui grozăvie nu prevăzusem nimic, și care ne-a dus la victorie.

O singură întrebare trebue să ne-o punem toți în ziua aceasta, întrebarea care sânt sigur va turbura pe mulți: sântem în stare să păstrăm rodul atâtor jertfe?

E. D. Boroianu

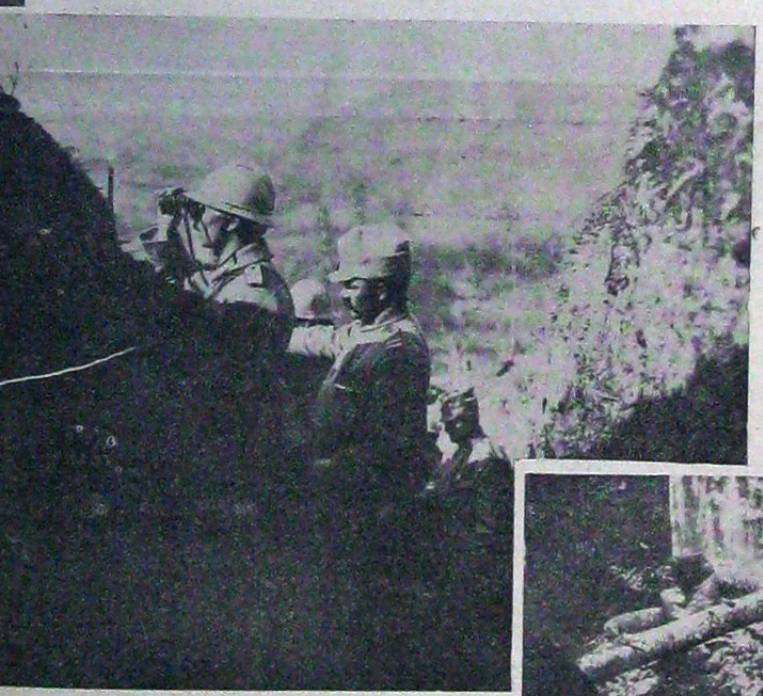

Post de observație — Oituz 1917

Iar tovarășii Ruși continuau somnul și beția. Luptele din Dobrogea, unde au lipsit mereu dela datorie, ne anunțau dureros marile încurcături și trădări la cari trebuia să ne așteptăm din partea lor. Chiar în aceste lupte, generalul rus Semansky a fost constrâns să îndrepte tunurile asupra diviziei 61 ruse ca s'o forțeze să-și ocupe pozițiile. Să mai amintim de pricazul No. 1, dat la 17 Oct. 1916, de noul comandant generalul Sacharow, care este o recunoaștere oficială a incapacității și lașității aliaților moscoviți, ducân-

Mitralieră în acțiune pe valea Cașinului — 1917

Şi noi am fost la Mărăşeşti!...

Trandafirii copilăriei noastre s'au scuturat în sunet dărdâitor de tunuri, în lătrat sinistru de mitralieră, în zbârnâit sălbatic de schijă isterică. Intuiţia acestei crunte realităţi tremură adânc în eseul de largă viziune al d-lui Nichifor Crainic, „Tineret şi Creştinism". Fiecare din noi a participat într'un fel sau altul la grozăviile acestui măcel. Fie terorizat de brutalitatea miliţienilor ocupanţi, fie chinuit de foame şi murdărie, cu toate anexele ei mişcătoare şi nemişcătoare, fie — mai ales — răscolit, ca de-un ecou vânăt, de vuetul permanent al morţii, care-a golit sufletul unei generaţii de vis şi de basm şi l-a otrăvit în sânge şi înerâncenare războinică. Aici trebue căutată orientarea eroică a tineretului de astăzi. Conştiinţa participării lui la imensa jertfă adusă pe altarul României-Mari, îi tremură cu siguranţa cu care se mişcă prin haosul contimporan şi citeşti în ochii lui, prinşi de pâscuri luminoase, flacăra unei mândrii care parcă-ţi spune: „Am fost şi noi la Mărăşeşti".

Da, tineretul de astăzi şi-a picurat şi el tributul lui de sânge la temelia României Mari. Amintiţi-vă de acele convoaie de bejenie, care se mişcau într'o forfotă imensă pe tot cuprinsul ţării. Dobrogea se urnea spre Muntenia şi apoi cu toţii spre Moldova. Ei bine, cine a trăit o zi în lagărul acesta de jelanie şi tânguire, înţelege mai cu usurinţă zbătania sufletească, de sfâşietoare elegie „la râul Vavilonului". Imi sunt proaspete, acum, după douăzeci de ani — aveam atunci opt ani — toate lacrămile acelei toamne cu cer vânăt, de crâncenă şi temută prevestire şi cu clipe urzite numai din ceaţă şi scărţâit de care, muget de dobitoace flămânde şi scâncete seci de copii bolnavi. Acesta a fost al doilea front pe care a luptat atunci ţara, al doilea Mărăşeşti.

Iată, clare, câteva fărâme de impresii de pe acest al doilea front.

1916, toamna. Zi blândă, ca o caisă rumenă. Sat dobrogean, strâns ca 'ntr'un gâvan, la poalele unui deal sterp. Inspre asfinţit, nu prea departe, bubuit înfundat de tun şi zbârnâit vrăjmaş de avion. O încăerare cu slabe întreruperi. Avioanele căutau, de sub cer, podul dela Cerna-Voda, iar tunurile vârsau pară înspre înălţimi: nu ştiu dacă din prostia dusmană sau din viteţie românească, dar podul a rămas în picioare. Un an mai târziu am trecut cu piciorul pe el. Doar o perdea de fier zdrenţuită şi vadul dunărean de-o parte şi de alta, răscolit de bombe.

Această privelişte, cu care aproape ne obişnuisem, era sumbru adâncită, în acea atmosferă grea, de-o alta, care da nopţilor acelora timbru macabru. De cum se lăsa noaptea, începeau câinii să urle la lună, iar cucuvelele, cu glasul lor de cobe, dau satului fiori de lugubru şi pustiu. Niciodată n'am mai pomenit un tablou cosmic atât de sinistru. Inchipuiţi-vă! Noapte grea, urlet de câini, jelit de cucuvea, iar undeva în fundul zării bubuit de tun şi tot mai dese veşti de moarte. Toate apăsau neîndurat. Apoi zilele au început să se turbure, să participe parcă şi ele la durerea noastră.

Intr'o după-masă, casele şi ogrăzile începu să se răvăsească şi o tristeţe mută îi stăpânea pe toţi. Carele încărcate erau gata de plecare. Vestea cruzimilor duşmane ne-a urnit din loc. Am pornit înspre miază-noapte. Eram trei fraţi şi o mamă plânsă. Ghemuiţi toţi sub o rogojină ciuruită, înaintam greu pe drumuri desfundate. Ploua zi şi noapte. O ploaie mărunţă şi pătrunzătoare, de ţi-se prelingea prin măduva oaselor. Facem un popas lung la Cerna şi pornim apoi spre Măcin. Carele erau escortate de vite pe cari le mânam noi, copiii. Deodată ne trezim rupţi de ai noştri. Prinşi de spaimă, am părăsit vitele şi ne-am îndreptat în direcţia în care mergea toată lumea. Sub seară am poposit pe şanţul şoselei, istoviţi. Ne-am culcat, iar doi din noi nu s'au mai sculat nici astăzi. Până în Brăila au mai căzut doi, fulgeraţi de nişte bomboane culese din noroiu — aruncate din avioane. In marginea Brăilei am fost găsiţi de-ai noştri. Am dormit în noaptea aceea, ca'n puf. A doua zi, foame! Singura mâncare pe care o aveam, erau castraveţi acri, cu mămăliga. I-am svântat.

Am poposit în satul Baraboi, din R.-Sărat. Pe aici era toamnă mănoasă, dar s'anunţa iarnă grea. Noi n'aveam ce arunca în vatră. Atunci, ca cel mai mare dintre fraţi, mi-am luat rol ocrotitor. Un orgoliu, atât de necesar atunci, îmi da puteri neînchipuite. Satul acesta este aşezat pe malul atât de capricios al Buzăului. Pe târmul dimpotrivă este şi astăzi un crâng de măceş, salcie şi cătină, proprietatea familiei Şuţu. Odată cu primul ger a îngheţat şi Buzăul. Prin casa în care locuiam noi fluiera vântul. Lemne aduceam din crâng, de două ori pe zi, cu spinarea. Purtam nişte cisme mari, o flanelă roşie ruptă 'n coate şi o căciulă tocită. Şi eram sănătos tun. Iarna următoare plecăm spre casă, cu doi boi beteşi. Am împins două săptămâni căruţa, dela R.-Sărat până la Feteşti. De aici ne-am cocoţat pe traseul căii ferate, unde am dormit două nopţi, fluieraţi de crivăţ şi istoviţi de foame, iar traversele şi piatra de pe traseu ne-au rămas multă vreme în carne.

Acestea sunt doar câteva din aspectele bejeniei noastre, doar câteva puncte şi nu cele mai negre, de pe frontul celui de al doilea Mărăşeşti. Iată ce ne dă dreptul să judecăm pe profitorii meschini şi venali ai Românie Mari, cari pentrucă au trecut prin focul întregirii naţionale, cred că au dreptul să frângă azi destinul unui neam.

Ofiţeri în faţa bordeiului. — Varniţa, Martie 1917.

Vorbeam în numărul trecut al revistei noastre despre o idioată neglijenţă, o criminală debandadă a oficialităţii faţă de consolidarea naţională a provinciilor alipite, cari nu sunt astăzi întru nimic mai româneşti, mai ale noastre, decât înainte de război. Şi afirmam că biruinţa cea mare — cimentarea sufletească a neamului înlăuntrul graniţelor actuale — n'a fost încă câştigată. Şi dacă întârziem să dăm asalt înspre această puternică redută, în dosul căreia forfotă oastea pericolelor moderne ale neamului, întregirea naţională se va fărâmiţa cu vuet apocaliptic, fără nădejde de întoarcere. Şi atâta vreme cât indolenţa demnitarilor noştri poartă floare la butonieră şi face serenade tezaurului public, nimic nu-i de aşteptat. O nădejde? In cruzimea românească a unui pumn greu de fier, care să turtească prostia câtorva secături profitoare, care lăncezesc în puf şi târguesc sufletul şi demnitatea neamului pe piaţa internaţională.

Atâta vreme însă cât sudul dobrogean, sufletul acestui ţinut e dat în mâna unor preoţi fără cea mai elementară pregătire şi 'n mâna unor învăţători muritori de foame, comitagii nu vor înceta să terorizeze satele şi să-şi facă mendrele după instrucţiuni precise, primite dela Sofia. Dar să nu fiu înţeles greşit. Nu mă gândesc la cei câţiva tineri preoţi rătăciţi întâmplător pe-aici, cu suficientă pregătire şi destul entuziasm misionar şi românesc. Ci mă refer numai la cei şaizeci de preoţi, cu sase luni de pregătire teologică — mă rog, ce atâta carte? — pe care P. S. S. Gherontie i-a trimis aici fără nici cea mai elementară intuiţie a realităţilor. Sufletul unui neam nu se înfierbântă cu stomacul gol, cu capul sec şi cu trândăvie birocratică. Şi aceşti preoţi nu fac altceva, Prea Sfinţite! Vo spune un preot care-i cunoaste, aşa cum vă cunoaste şi pe Prea Sfinţia Voastră. Primeniţi acest ţinut cu elemente noui, fie trimişi şi sub formă de pedeapsă, cum aţi mai făcut.

Căci aceasta ne trebue, înfierbântarea până la alb a sufletului românesc, nu îndobitocirea lui prin vicii şi prostie. De aceea e nevoe ca 'n toate provinciile acestea să se creeze un regim special de numiri, de salarizare şi tratament pentru preoţi şi învăţători. Dar nu fictiv şi absurd, cum s'a încercat în Ardeal şi Basarabia pentru învăţători, ci cu evidente şi reale avantagii, care să-i dezmeticească şi să încurajeze. Dacă azi n'avem candidaţi pentru vacanţele dela graniţe — vorbesc de candidaţi eminenţi care să răvăşească realităţile şi să le dea suflet — căutaţi cauza în politica şcolară şi bisericească a statului. Pentrucă avantajele sunt la centru, nu la graniţe. Aici şcoli şi biserici aproape confortabile, acolo ruine şi nici atât. Aici personalul primeşte salariul regulat, acolo cu sincope trimestriale şi anuale. Aici înlesniri culturale şi politice, acolo abrutizare şi îndobitocire.

Şi astfel, nici acum, după douăzeci de ani dela războiu, nu ne putem mândri că România e întregită. Dimpotrivă, e mai clobită ca niciodată. De aceea trebue să repetăm cu încăpăţânare, ca să audă toţi demnitarii noştri:

Biruinţa cea mare, încă n'am câştigat-o.

Niţă Mihai

Cancelarie pe front. — Dealul Porcului, Martie 1917.

Dârz Voevod Decebal

La pământ când dacul bălaur căzut-a
cu sabia proprie mi te-ai străpuns —
de aprigă pildă urmaşilor astfel
zeul Zamolxe prin veacuri te-a uns
Veacuri şi veacuri trecut-au pe aici,
în neguri pierdutu-s'a numele sfânt,
cetăţile sfărmatu-s'au fără oprire —
doar munţii şi codrii spun numele tău
...Decebal!
când toamna coboară cu vaier şi [vânt
peste Carpaţii tăcuţi din Ardeal.
De veacuri dormi somnul de veci, [carpatin,
şi nimeni nu-ţi ştie nici locul —
strigăte mari din fundari de codri [şi veacuri tot vin
şi nimeni nu ştie când ciasul plinirii [îşi va spune sorocul.
In neguri pierdutu-s'a numele-ti [sfânt de Voevod
o, tu dârz şi temut comandant [de norod —
doar chipul tău tot stârnie trist [şi amar
în pagini bătrâne de vechi legendar.
La pământ când dacul bălaur căzut-a
în dârz şi semeţ Voevod Decebal
cu sabia proprie mi te-ai străpuns —
voi, fraţi de dincolo sau noi [cei din Ardeal
uitând Istoria toată
ducem viaţă de slugi şi de robi [fără nădejdi şi socoată.
Viteze Voevod Decebal
de veacuri tu dormi sub lespedea [Istoriei noastre
şi nimeni nu-ţi ştie nici locul — [e noapte, iar noapte
cetăţile sfărâmatu-s'au fără oprire
închinatu-s'au sbeagurile toate.
Dar ziua cea mare de apoi va veni
cu strigăt de luptă, cu dangăt [de clopot
când dacul bălaur nălţa-se-va iar [pe aici
în iureş de glorii, trecând peste [veacuri, în ropot...

Valeriu Bora

Ţara care mai trăieşte încă...

Prima linie de tranşee. — Cosmeşti, Noembrie 1917.

Am fost de curând, cu doi vechi prieteni de drumeţie, să revăd câteva din locurile dragi din ţară. Unele fiindcă frumuseţea lor tăcută nu a fost încă deloc schimonosită de toate neajunsurile pe cari le aduce la noi firii o celebritate turistică rău folosită, altele fiindcă toate aceste urâţenii nu au izbutit încă să le altereze întru totul minunata armonie primitivă.

Cum treci de pildă din defileul Mureşului peste munţii Călimani în ţinutul dintre Dornişoara şi Bistriţa Năsăudului — o minunată şi necunoscută parte de ţară ţi se desvăluie. Rar, — chiar pe meleagurile noastre româneşti, atât de binecuvântate cu harurile firii — o mai senină şi mai largă armonie de planuri şi colori ca aicea. Munţi—mai de grabă le-ai zice dealuri—se înalţă golaşi şi liniştiţi, în trepte unduite şi lenevşe, în nesfârşită legănare spre cele patru zări, mărginite departe de piscuri mai aspre. Gene uşoare de pădure de brazi încondeiază lumina peisagiului într'atât cât e nevoe pentru ca armonia picturală să i se umple cu nuanţe mai sumbre, cari să-i dea relief. Între ele, unduiesc pretutindeni, în bătaia uşoară a vântului, fânaţuri înălbite de romaniţe. Case uşoare de bârne se ivesc ici şi colo pe măguri, ca nişte căciuli trântite agale pe-o ureche.

Sânt conace, case durate pentru muncile cositului şi pentru alte treburi de vară. Căci ne aflăm în plin ţinut grăniceresc — al Năsăudului — bucată de ţară românească rostuită din vechi şi temeinic, încât şi sub cea mai aprigă stăpânire ungurească a izbutit să-şi păstreze dârză fiinţa. Habsburgii, cu simţul lor politic al nuanţelor, i-au recunoscut-o, prin îngăduirea acelor regimente grăniceresti, atât de renumite prin vitejie românească. Alcătuirile acestea i-au păstrat şi crescut bunăstarea.

Oameni cuprinşi, din Tiha şi din fundul Bârgăului, îşi au pe aici casele de vară numai — pe lângă cele durate temeinic aproape de hoidele de jos din sat.

Ţi-e mai mare dragul să-i vezi şi să stai cu ei de vorbă. Nu-ţi trebue niciun grăunte de sământorism, de nostalgie romantică a vremilor patriarhale, în inimă, ca să-ţi dai seamă cât de tare şi frumos alcătuită se păstrează ţara asta atunci când rămâne curată.

Oameni chipeşi la trup şi senini la suflet îţi vorbesc cu cuviinţă în cuvânt şi judecată în gând. Îţi cer liniştiţi împrejurările de azi din ţară şi de pe alte tărâmuri, prin acea solemnă ordine interioară, care e caracteristică sufletului ţăranului nostru.

Nimic din rusticitatea naivă a pastoralelor de altă dată. Oameni căliţi în nevoi şi ştiind că o să mai treacă prin altele. Oameni obicinuiţi să privească realitatea cu ochii drept deschişi, fără spaime, dar şi fără iluzii.

In lumea asta de case răsleţite încât de abia poţi cuprinde treipatru într'o privire, viaţa omului se desfăşură calmă, de nici nu-i auzi zumzetul. Ea se integrează nesilit în marile rânduieli ale firii.

Trecem pe lângă mânăstirile noi — mici ca nişte jucării în arhitectura lor nouă de lemn — ale **Fântânelelor** ortodoxă, şi **Ciosei**, greco-catolică. Un om de-al locului îmi spune că le-a durat pe amândouă acelaşi român, ca să împace înţelepţeşte din avutul său cele două frânturi de credinţă. Nu i-am verificat spusele. Dar îmi vine să cred că e aşa — atâta ordine calmă îţi arată viaţa veche de pe aicea.

Ridicând pe plaiul şerpuit agale printre fâneţe treptele domoale de măguri până la cea mai înaltă, privelişteа ce te însoţeа la fiecare pas, cu fiecare pas alta şi totuşi mereu aceiaşi, se schimbă deodată şi îţi apar în faţă departe vârfurile masive ale munţilor Rodnei, iar în dreapta zarea vălurată fumuriu a Bucovinei.

Cobori spre Iliva Mare, comună frumoasă şi largă. Gospodari rostuiţi statornic te întâmpină cu acelaşi obraz hotărât şi luminos. Puternice organizaţii de dreapta dinamizează disciplina firească a ţărănimii. O troiţă masivă şi înaltă de lemn proaspăt geluit se ridică ocrotitoare şi simbolică, pe o clină de măgură deasupra satului.

Negustori şi meseriaşi români îi vezi aşezaţi cu sârg la rosturi şi treabă. Nu lipsesc nici nepoftiţii percunaţi — dar oamenii locului ne spun cu liniştita siguranţă care le e proprie, că mulţi dintre ei au trebuit să plece fiindcă nu li se mai împlineau socotelile şi aşii sânt de asemeni pe ducă, dacă românii se vor ţine bine ca şi până acum.

Dacă treci şi peste munţii duraţi puternic ai Rodnei, ajungi într'un ţinut în care lumini şi umbre se amestecă trist ca într'o vrajă. Căci dacă poposeşti la Ţibău, cu câţiva chilometri mai în sus de Cârlibaba, intri în ţinutul faimos al plutăritului pe Bistriţa.

Un întreg gorganism de viaţă locală îl vezi în alcătuirile lui străvechi, funcţionând aidoma şi astăzi. Apele bogate şi repezi ale Bistriţei trebuesc domolite şi îndrumate de oameni, pentru ca să-şi împlinească îndatoririle lor de drum mai fără pulbere decât Dunărea.

Vara mai ales apele seacă, şi dacă omul nu le-ar aduna cu chibzuinţă şi nu le-ar da drumul când trebue, plutele ar rămâne încurcate printre bolnavi. Un întreg sistem de organizare a plutăritului pe Bistriţa a luat astfel, cine ştie de când, dela sine fiinţă. Apele râului ca şi ale tuturor afluenţilor săi mai mărişori, sânt oprite în drumul lor şi adunate la un loc, de zăgazuri întruchipate simplu. Fiecare zăgaz are ceasul lui anumit din zi în care îşi dă drumul apelor adunate în 24 sau chiar 48 de ore.

Nolanul de apă, înlănţuit atâta, porneşte furtunos când se vede liber. I se zăreşte coama venind repede, ca un balaur, pe deasupra apelor liniştite ale Bistriţei: vine HAITUL!...

Fiecare **hait** are debitul lui cunoscut de apă. Trecerea lui prin fiecare sat e ştiută aproape sigur la care ceas ai zilei se întâmplă. Şi plutele cari îl aşteaptă în luminişuri de apă mai liniştită, ca în porturi, se îmbarcă sau mai adastă, după cum le e şi lor mărimea.

Tot acest N. F. R.-eu rural şi miniaturat îşi are organizarea lui, cu ore şi porturi de plecare, fără niciun registru, fără niciun slujbaş cu sau fără uniformă, fără controlori, inspectori, comisari, jandarmi, sau altceva care să-i asigure sau să-i controleze bunul mers din moşi strămoşi, după obicinuintele noastre moderne.

Şi mi se pare că nici orologiu nu are altul decât sfântul Soare.

Şi merge bine.

Cu linişte, cu bună rânduială.

Fără a fi deloc un râvnitor al reactualizării străvechilor rânduieli, nu se poate să nu te impresioneze blocul acesta de viaţă primară, sănătos închegat şi nestrămutat încă şi astăzi. Ca acele temelii de poduri romane ce se mai strevăd încă întregi din ape. Ca acele bolte de cetăţi arcuite tare, cari mai poartă şi acum poverile vremii.

Sânt temelii încă în ţara asta pe cari se poate clădi larg!...

Deasupra însă forfotesc umbrele şi viermii.

Negustorii toţi, pentru cari mai există această simplă alcătuire, sânt străini, ovrei.

De cum treci înălţămile curate şi aspre ale munţilor Rodnei, intri în perciunăria încâlcită a Cârlibabei. Şi dacă din cursul apelor limpezi ale Bistriţei te opreşti la Vatra Dornei — ai net impresia că eşti în altă ţară. Numai idiş, numai figuri semite. Rămâi îngrozit: aproape nu mai auzi limbă curat românească.

După un scurt răsuflet curat pe culmile poetice şi la Casa Verde a Rarăului, coborând mereu pe ape, intri în ţara năpustuită de streini a Moldovei...

In cale, înălţimea măreaţă a Ceahlăului. „Hoteluri" pompoase în titlu şi mizerie ca alcătuire, în comunele învecinate lui. Ciobani certăreţi, cerşetori şi înrăiţi, — pe ei. Atâţia „turişti" români cari au trecuut pe aici, către vârfurile înălţate până la mit încă de Dimitrie Cantemir, ale acestui munte — şi-au făcut deplin datoria: au distrus aproape cu totul *albumiţa*, minunata „floare a reginei" şi au pustiit sufletul locului.

Are însă turistul român încă un lucru bun: nu merge decât pe drumurile răstrăbătate şi sigure. Cum te abaţi la un kilometru-doi spre dreapta sau spre stânga, firea te primeşte iarăşi cu liniştita ei puritate iniţială.

Şi pe oameni îi găseşti iarăşi în rânduiala lor tihnită şi blândă — de trudă.

Da, pecinginile hidoase sânt largi astăzi peste făptura străbătută a ţării. Dar sânt încă la suprafaţă.

O neîntârziată şi sigură operaţie, ar salva resorturile mari de viaţă.

Ţara veche, ţara sănătoasă, în adâncuri şi în pustietăţi luminate doar de soarele bunului Dumnezeu — mai trăeşte încă...

Ovidiu Papadima

Soldaţi dormind în tranşee. — Răcoasa, Martie 1917

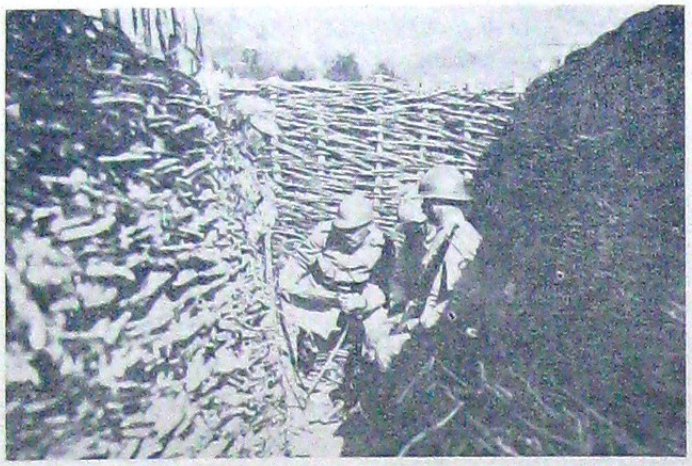

Citirea jurnalelor în tranșee. — Mărășești, 1917.

Broșura d-lui Vaida „Viermea"

Cercurile valachiste ne informează că zilele acestea va apare la Cluj o broșură a d-lui Vaida, un fel de „Mein Kampf", în care fostul președinte al partidului național-țărănesc și al guvernelor cari au stropit pe învalizii de război pe calea Victoriei și au stâlcit în bătăi pe studenți, va descrie pe larg activitatea sa publică de până acum și motivele creării frontului românesc.

Ni se spune, deasemeni, că în această compunere, d. dr. Vaida va încerca să răspundă într'un fel și articolelor apărute în „Sfarmă Piatră" cu privire la trecutul său și la sinceritatea mișcării valachiste.

Noi, să spunem drept, nu ne emoționăm de loc de replica pe care ne-o pregătește șeful d-lui Tillea în cărticica sa, fiindcă știm ce va fi: injurii nervoase de om iritat, ca la Timișoara și ca la Iași. Și pe noi, d. Vaida, orice-ar face, orice-ar spune, oricum ne-ar injura, nu ne mai poate supăra...

Ne interesează însă mult broșura frontului românesc dintr'alt punct de vedere. Suntem curioși să știm anume cum va lămuri d. Vaida prigoanele contra studențimii naționaliste, afacerile sale din consiliile de administrație evreești și chestiunea masoneriei, fiindcă și acestea fac parte din activitatea sa mai mult sau mai puțin publică.

Zicem: mai mult sau mai puțin publică, fiindcă d. Alexandru Vaida-Voevod a depus „jurământ" la Paris în loja Ernest Renan și — cum ne informează marele nostru Nicolae Paulescu în cartea sa „Pericolul jidovesc" — și în loja „Marelui Orient al României", pe vremea când avea sediul pe str. Batiste deasupra bodegii „Mercur". Jurămintele acestea negre se cheamă „ale tăcerii" și este explicabil că ele nu pot fi declarate așa de ușor activitate publică, chiar când te chiamă Vaida Voevod...

Pentrucă pe inveselitorul nostru idiot l-am trimis în vacanță, am ales să-i țină locul aici revista „Vremea", organul celor doi gemeni: Vladimir și C. A. Donescu.

„Vremea" este, cum am mai spus odată în această pagină, o publicație proastă

Ea e proprietatea băeților d-lui primar Donescu cari, între vocațiunea de artiști, în Mosi și cea de sinecuriști la tata, au optat eroic pentru branșa tipografică.

Cinste lor! Orice meșteșug onorabil e brățară de aur.

Dar în fiecare literă de plumb e un demon. Și într'o zi acest demon a sărit pe culegău și le-a zis Donești lor:

— Cum, mă, fir-ați ai mei, cu hârtie, cu cerneală, cu mașini, cu tot la îndemână și stați așa ca proștii? Ptiu!

Și gemenii s'au pus la lucru. Din trei în trei luni flăcăii tatii dau o coloratură peudo-antisemită vrafului de hârtie tescuită în tiparnițele „Vremii".

Deprinși însă mai mult să numere ce adună primarul, C. și Vl. Donescu scriu cu plaivazul și se exprimă ca lăptarii.

Nu avem să ne oprim asupra părerilor exprimate de actualii directori și proprietari ai Vremii, dar dăm aci două acorduri ale agramaților: „asta înseamnă să deviem atenția *dela cauzele adevărate care lovește*" și

„Clientela politică nu SUNT decât O SEAMĂ"...

Tatăl dărâmă tribunele la Cotroceni; fii dărâmă gramatica. Cum vedeți fiecare cu sectorul lui de activitate.

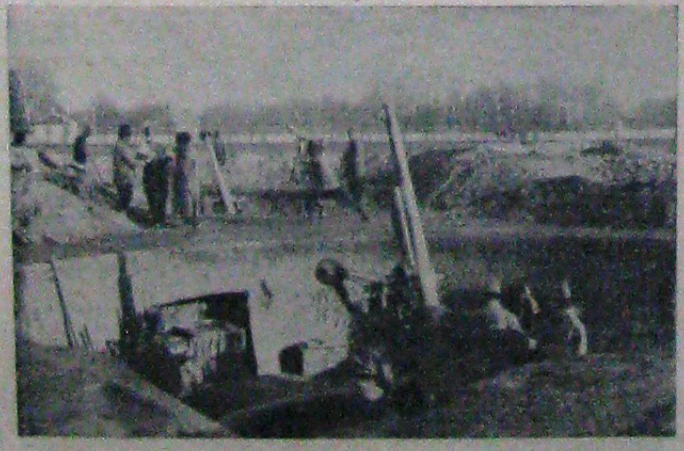

O baterie franceză antiaeriană de 75 mm., cu tragere repede. Galați, 1917

Bătăliile altădată...

Cum au luat Ștefan Vodă Chilia și Cetatea Albă de la păgâni*)

In anul 6973, în luna lui Genarie 23, adunându Ștefan Vodă multă oste de țeră, vrându se răscumpere cetățile care le luase păgâni de la alți domni, pogorit-au cu toată puterea sa spre cetatea Chiliei, și sosindu Mercuri spre Joi la meziă-nopte, au incongiuratu cetatea; însă Joi nu s'au apucatu de harțu, eră Vineri de dimineață au inceputu a batere cetatea, și așa tota zioa s'au hărățit până sera. Eră Sâmbătă se inchinară cei din cetate și au intratu Ștefan Vodă în cetatea Chiliei; și acolo petrecându trei zile, vesclindu-se și lăudându pre Dumnezeu, imblânzia oamenii, în cetate.

De acolo și la cetatea Alba au trasu, și multă năvală făcându, au dobânditu și cetatea Albă. Și așa amândouă cetățile cu multă vărsare de sânge le dodândi; carele le-au intăritu cu bucate și cu slujitori, au lăsatu pre Isaia și pre Buhtea Părcălabi ca se le grijească; eră Ștefan Vodă s'au intorsu la scaunul seu, la Suceavă.

Eră în al zecele anu a domniei sale, în anul 6974, Iulie 10, au inceputu Ștefan Vodă a zidire Monastirea Putna, intru lauda lui Dumnezeu și a Maicei noastre Născătorei de Dumnezeu.

Războiul lui Ștefan Vodă cu Mateiașiu craiul ungurescu

Mateiașiu, craiul Ungurescu, bizuindu-se puterei sale și meșteșugului său, cu care pre mulți den vecinii săi i-au surpatu și i-au supusu, carele de multe ori războale făcea cu Turcii, și cu norocu izbândia, neavându nice o pricină direaptă asupra loru, când ei erau fără de nice o grijă; și fiindu ei beți, l-au lovitu Ștefan Vodă cu oastea tocmită, în revărsatul zoriloru de au făcutu multă moarte și peire în Unguri; că ei, neflindu tocmiți de războiu, nemică de arme nu s'au apucatu, ce de fugă. Nice urma să ia, cari scăpa, că fiind noapte de nu sciau incotro voru face, în toate părțile rătăceau. Deci, îi vâna țăranii în zăvoaie, și prin munți, unde vre-o 12 mii periți s'au aflatu. Mai apoi, și singuru craiul, rănitu de săgată foarte rău, abia au hălădăuitu prin potici, de au esitu din Ardeal. Așa norocește D-zeu pre cei mândri și falnici, pentru să arate lucrurile ominesci, câtu sunt de fragede, și n'adevărate; că Dumnezeu nu în mulți, ce în puțini arată puterea sa, ca neme să nu se nădăjduească în puterea sa ci intru Dumnezeu să-i hiă nădejdea, nice foră cale războaie să facă, că D-zeu celoru mândri se pune impotrivă.

Masa în șanțuri. Varnița 1917

Eră Mateiașiu, craiul Ungurescu, dacă au scăpatu, de ismoavă gătise oaste, ca să vină asupra lui Ștefan Vodă: ci venindu-i alte greutăți despre țara Ceș ască, s'au intorsu la Ceși cu oastea sa. Atunci și Craiul Leșescu, înțelegându că va să margă Mateiașu Craiul asupra lui Ștefan Vodă, au trimesu soli că-i va da agiutoru, de-i va trebui impotriva lui Mateiașiu Craiu: și i-aru fi datu, de nu s'aru fi părăsitu de acel gându Mateiașu craiu. Pe acea vreme în 25 a lui Noemvrie s'au săvârșitu Evdochia, Doamna lui Ștefan Vodă.

Pentru Ștefan Vodă, ce numai cu să-i pună, să fiă supt ascultarea lui ca să-i fiă cuvântul deplinu, când de multe ori se lăuda Mateiașu craiu, că, câte războale face Ștefan Vodă, toate cu puterea lui le face, și de supt ascultarea lui face isbândă, și vrându de ce se lăudare, ca să arate că-i adevăratu, au trimisu soli la Ștefan Vodă să i se inchine. Eră Ștefan n'au primitu. Deci, văzându Mateiașiu craiu volnicia lui Ștefan Vodă, că nu o poate supune, au strânsu multă oaste a sa; și agiutoru luându de la alții, au purcesu, în anul 6975, și au eșitu în Moldova, și zicea că cu cale merge, se ducă la scaunu în Moldova Domnu pre Petru Vodă. Și au eșitu la Trotușu, Noemvrie 10; de acolo au mersu la Roman, Noemvrie 29, și acolo s'au odihnitu până a septe zi, prădându și jecuindu. Eară a opta zi, Decemvrie în 7, au aprinsu târgul Romanul, și au purcesu spre Suceavă, să apuce scaunul. Și mai apoi, scoti să nu rămână vre-un unghiu neplăitu de dânsul, au lăsatu calea despre Suceavă, unde-l aștepta Ștefan Vodă, și au luatu spre Bâe, unde au sositu Luni, Decemvrie 14; și acolo la Bâe, cum nu prea avea nici o grije, de nici o parte, își lăsa oastea fără nici o pază la bănturi și la jocuri. De care lucruri având Ștefan Vodă scrie și prinzându limbă Marți, Decemvrie 15, au aprinsu târgul o-

*) Din grafia vremii de Grigorie Urechia.

Note, polemici, înfierări

La Lipova, cu învățătorii

Am scris intr'un număr trecut al revistei noastre despre insemnătatea cursurilor de vară pentru învățători, rânduite în stațiunea balneară Lipova, din Banat. Ele sunt expresia organizației „Tineretul învățătoresc", prezidată de d. George Beuran și au ca spirit călăuzitor de specialitate pe profesorul I. C. Stoica, un eminent cărturar tânăr, care n'a uitat că s'a ridicat din rândurile învățătorilor. Mişcarea o intreține in cursul anului gazeta care poartă numele organizației, redactată de d. Beuran și scrisă de camarazii de aceeaşi credință. Nu e vorba de o acțiune politică, fiindcă mişcarea aceasta nu aderă la vreun partid. Şi bine face. Dar caracterul ei e naționalist în marginile profesiunii şi, mai ales, în marginile misiunii dăscăleşti. Ea vrea ca învățătorul să fie înainte de orice al şcoalei şi al neamului. Ea vrea să reinvie glorioasa mentalitate apostolică a învățătorilor de dinainte de război. Ea vrea să reconforteze această mentalitate cu tot ce e sănătos în spiritul nou al timpului nostru.

Politicianismul profilor bântuie şi printre învățători ca şi printre preoți. Omul nu se mai simte bine în şcoala, pe care a cucerit-o totuşi cu luptă crâncenă, sau în biserica pe care a cucerit-o cu şi mai aprigă luptă. Şi nu se mai simte bine fiindcă s'ar vrea deputat în Parlament, revizor sau protoereu, când nu poate să devină controlor la cooperație. E o deviație de mentalitate, care insemnează o dezertare dela misiune. Şcoală şi biserică nu se pot face fără duh misionar. Şi tocmai acest duh al sfintei misiuni îl urmăreşte organizația „Tineretului învățătoresc" prin cursurile pe care le pune la cale vara la Lipova, unde direcția băilor, larg înțelegătoare, face toate înlesnirile materiale posibile.

Am fost în mijlocul acestei elite de tineri şi entusiaşti dascăli şi trebuie să mărturisesc că e vorba de o adunare profesională unde vacanța nu se pierde în zadar. Programul cursurilor e alcătuit din două categorii de îndeletniciri: ore de seminar şi conferințe.

La orele zilnice de seminar lucrările le fac învățătorii sub conducerea d-lui Stoica şi altor camarazi cu cultură universitară. Se discută şi se pun în practică ultimele metode lansate de pedagogia teoretică şi experimentală, verificându-li-se astfel valoarea reală. Anul acesta, d. Nestor, un ajutor al d-lui Rădulescu-Motru, i-a intreținut o săptămână cu practica testelor de inteligență. Ultimele noutăți ale ştiinței universitare sunt astfel familiare la Lipova. Altă serie de lucrări de seminar o constituie referatele şi desbaterile asupra cărților de idei apărute, în strânsă legătură cu problemele culturii şi orientării româneşti. S'a discutat îndeosebi asupra Românismului, cartea d-lui Motru, şi asupra Punctelor cardinale în haos. Ultimele cărți de pedagogie, de psihologie infantilă şi de sociologie din şcoala profesorului D. Gusti le-am văzut în mâna cursiştilor. Cine vine la Lipova aduce o reală şi nobilă curiositate intelectuală.

A doua categorie o alcătuiesc conferințele. Şi anul acesta ca şi în vara trecută, d. Rădulescu-Motru n'a pregetat, la vârsta sa venerabilă, să ia drumul lung al Lipovei şi, cu amabilitatea-i cunoscută, să intrețină pe tinerii dascăli cu preocupările aşternute în ultima sa carte despre românism. A conferențiat despre diferitele instituții de propagandă culturală ziaristul St. Vlădescu, chemat în calitatea sa de preşedinte al presei provinciale. Un moment foarte frumos a dăruit acestor cursuri marele profesor Pompiliu Nicolau, dela Politehnica din Timişoara, care, în două ore, a făcut o încântătoare expunere în rezumat a cărții la care lucrează şi care va apărea în toamnă despre Naționalismul constructiv. D. Pompiliu Nicolau a impresionat adânc prin precisiunea inginerească a expunerii şi prin revelatoarea lumină practică în care sunt văzute problemele economiei naționaliste. Cartea sa va fi, sunt convins, un rar şi mare eveniment în orientarea naționalistă.

Subsemnatul, în afară de o conferință despre doctrina lui Nicolae Paulescu, a preferit forma colocviilor, ținute două zile, dimineața şi după amiază. Tinerii dascăli erau invitați să ridice întrebări asupra chestiunilor în care sunt neclarificați, teoretice sau la ordinea zilei. Probleme de religie, de cultură națională, de sociologie corporatistă, de doctrină politică, de regimuri în ființă, de francmasonerie, de misiune învățătorească, de chemare a generației tinere,— toate dovedind o curiozitate avidă şi o dorință ardentă de orientare în spiritul nou al timpului.. Părea că te afli în mijlocul celor mai pasionați studenți.

In urma noastră erau aşteptați să sosească inspectorii şcolari N. Dinescu şi Petre Petrescu.

Mai mult decât vara trecută, am plecat dela Lipova cu convingerea adâncă a utilității acestor cursuri. Se înființează acolo o adevărată Universitate de vară, un focar de entusiasm colectiv şi de orientare nouă, cu perspectiva de a juca un rol hotăritor în reinvierea marei misiuni apostolice a dascălilor noştri primari. Cincizeci de mii de învățători alcătuiesc o adevărată armată a culturei. Ei sunt întâia mână de modelare a spiritului nou în România. Invățătorii pot să ridice şi pot să distrugă sufletul unei țări. Există o mare țară democratică în Occident unde sufletul național a fost distrus de institutorii captați de comunism şi de socialism. Precum există o Italie în care învățătorii sunt colaboratorii cei mai apropiați ai lui Mussolini la formarea sufletului nou, animați de cel mai mare educator din câți cunoaşte istoria, el însuş fost modest învățător.

O forță extraordinară e în mâna dascălilor noştri de sat. Constructivă sau distructivă, după cum vom şti să-i orientăm sau după cum îi vom lăsa pradă ideilor dizolvante.

Generalizarea spiritului de misiune în slujba neamului, cultivat la Lipova, e o necesitate de viață pentru România noastră de mâine.

N. C.

A insetat fugarul...

Ziarele anunță că anul acesta vom exporta mari cantități de vin românesc.

Export de vin, când încă nici strugurii nu s'au copt!...

...Nu cumva este vorba de transporturi deghizate de provizii, care iau drumul străinătății după doctor Lupu?!

O gazetă nu numai pentru țărani

„Porunca Vremii" scoate de câteva săptămâni un supliment duminical „Porunca Vremii pentru sate", pe care îl conduce şi scrie cu pricepere rară poetul bucolic din „Bulgări şi Stele", N. Crevedia.

Din paginile compuse de Crevedia cu oticu se înalță arome tari de cimbru şi porumb copt; iar fața dela urmă a gazetei, scrisă cu spirite subțiri ca nişte fişti, par'car fi colțul acesta de zâmbet şi venin al uriaşului nostru „Sfarmă Piatră".

Pentru toți naționaliştii

„Universul" este acum definitiv şi sincer câştigat pentru naționalismul ofensiv. Convertit de realitățile tragice româneşti dela patriotismul acela „cum se cade" la această atitudine de esență tare, marele decan al presei noastre înțelege să-şi păstreze în permanență locul său fruntaş în desbaterea problemelor care se ridică în fața naționalismului îngrijorat.

Cine a socotit deslănțuirea luptei anticomuniste din paginile „Universului" drept o „modă" de sezon naționalist, vede în fiecare zi că s'a păcălit amarnic.

„Universul" s'a dăruit total şi desinteresat mişcării noastre. „Universul" aduce în momentul acesta cele mai mari servicii naționalismului românesc. Astea nu sunt vorbe de geaba.

Să ne gândim numai că până aci lumea cea mai greu de convins de legitimitatea şi stringența problemelor cu care luptă naționaliştii — era aceea a oamenilor aşezați, a oamenilor vârstnici şi comozi. Aceştia au muncit o viață întreagă, şi-au întemeiat familii, au agonosit ceva avere şi voiau să ştie că-şi vor trăi bătrânețele liniştite, fără sguduiri şi în certitudine. Oameni de mentalitate veche, burghezi conservatori, ei erau refractari oricăror schimbări mai repezi în structura socială. Voiau să ştie că pe ei şi pe urmaşii lor nu-i pândeşte nici un risc. Ei se refuzau oricărui eroism, dacă eroism înseamnă sacrificiu. Formați în mentalitatea liberalistă a veacului trecut, ei nu puteau înțelege, dar, aşa de uşor stilul vremurilor noui. Era firesc.

Aceşti cumsecade, dar dificili burghezi formează massa celor câteva sute de mii de cititori ai „Universului". Ei gândesc prin „Universul". Se indignează cu „Universul", se bucură cu el, se entuziasmează cu el, cred numai în el. „Universul" pentru ei e anafura din fiecare dimineață, iar slova d-lui Stelian Popescu e literă sacră de evanghelie.

Ei bine, pe aceşti oameni impermeabili, speriați de „ce zice străinătatea" şi domoliți de viață, „Universul" i-a antrenat la un semn al lui magic, ca pe nişte studenți cu plete albe, în inima vâltorii naționaliste. In câteva săptămâni „Universul" a izbutit să revoluționeze o mentalitate sedimentată de zeci de ani şi să simplifice enorm datele mişcării de dreapta dela noi. Lumea aceea care decenii dearândul a refuzat să înțeleagă strigătul de alarmă al d-lui A. C. Cuza, s'a transformat într'o lună de zile în batalioane luptătoare pentru ideile „revoluționare" care o indispuneau sau o lăsau indiferentă până mai ieri. Nu este aceasta minune?

„Universul" dintr'o singură smucitură de umăr a dat mişcarea naționalistă înainte cu cel puțin douăzeci de ani.

„Sfarmă Piatră" a fost cea dintâiu publicație de dreapta care a salutat cu explozii de bucurie venirea „Universului" la postul de comandă al presei naționaliste şi a crezut din prima secundă în sinceritatea d-lui Stelian Popescu. „Sfarmă Piatră" a inchinat acestui om şi un număr. E prea puțin. Stelian Popescu va trebui sărbătorit în toamna aceasta de studenți, de bărbații politici naționalişti, de presa noastră, de toată lumea românească.

Al. Gregorian

Petre Pandrea, şantagist

D. Petre Marcu-Bals, zis Petre Pandrea, redactor al ziarelor „Adevărul", „Dimineața" şi „Dreptatea", a fost trimis în judecata tribunalului Ilfov, secția II-a civilo-corecțională, pentru ŞANTAJ.

Tribunalul a fixat termen de judecată la 28 Septembrie.

Greva invinuiri aduse unor fruntaşi vaidişti

Intr'o adunare a comitetului județean național-țărănesc din Sighet, d. Ilie Lazăr, fost deputat şi aghiotant până mai eri al d-lui Vaida, a ținut o cuvântare în care a adus grave acuzații fruntaşilor „frontului românesc".

„Tillea — a spus d. Lazăr între altele — este scuzabil, fiindcă individul, înainte sărac funcționar la o societate forestieră cu 7—10.000 lei lunar, este azi bogatul şi fericitul proprietar de palate. D. Vaida, însă, vorbeşte de morala creştină, atacând pe un episcop, atunci când are ca adjutant pe un popa Man, un Rasputin al valahismului, despre ale cărui orgii şi legături cu femei depravate, vorbeşte toată lumea".

Mai departe, fostul chestor al Camerei deputaților pe vremea când pr. Man era vicepreşedintele ei, afirmă că însuşi d. Vaida n'ar fi tocmai corect în raporturile sale particulare, deoarece odată d-sa a fost atacat de țărani în satul Sugatag din pricina unei ciriieli pentru moşia sa dela Opret şi numai cu greu a fost scăpat de furia acestora.

Grave cu deosebire sunt însă acuzațiile pe care oratorul le aduce protopopului Vlad, alt fruntaş vaidist. Iată ce spune în această privință Ilie Lazăr:

„Azi, de dragul partizanilor d-sale, între care faimosul Darie Vlad, protopop de Sighet, cel care a făcut în adunarea preoțească din 1918 aceiaş declarație de devotament față de statul maghiar, pe care a făcut-o şi trădătorul Petru Mihaly (azi prefect al Maramureşului) în parlamentul unguresc, de dragul acestui om d. Vaida atacă un episcop"...

După cum se vede, învinuirile pe care fostul amic politic al d-lui Vaida le aruncă unor fruntaşi ai mişcării valahiste şi chiar conducătorului suprem al frontului românesc, sunt foarte grave şi au aerul să ceară a fi crezute ca adevărate.

Credem că, înainte ca aceste lucruri să pătrundă mai adânc în opinia publică românească, d. dr. Al. Vaida va lămuri partizanilor săi ce este şi ce nu este adevărat din îndrăznețele acuzațiuni ale d-lui dr. Ilie Lazăr.

Altfel prestigiul partidului său „naționalist" rămâne foarte ştirbit.

Cultul lui N. Paulescu

Semnalul pios pe care l-a dat „Sfarmă Piatră", pentru a scoate din nedreapta şi ticluita uitare numele marelui savant şi doctrinar de temelie al naționalismului creştin, Nicolae Paulescu, a stârnit ecouri îmbucurătoare.

In ziua comemorativă de 19 Iulie, studenții aflători în Capitală au organizat un pelerinagiu la mormânt.

Câteva organizații naționaliste județene au făcut deasemenea pomenirea lui.

O altă comemorare solemnă e aceea pe care o anunță prin „Telegraful Român" preoții din despărțământul Geoagiu. Ea va avea loc în ziua de 15 August, prin cuvântul de deschidere al părintelui T. Glodeanu, preşedintele cercului, prin conferința despre personalitatea lui N. C. Paulescu, rostită de d. A. Demian, directorul liceului din Orăştie şi prin dizertația părintelui A. Băilă, despre: N. C. Paulescu, apologet creştin.

Se înțelege satisfacția cu care înregistrăm aceste pioase manifestațiuni. Sunt începuturi promițătoare. Amintirea marelui Nicolae Paulescu va trebui popularizată prin larga răspândire a ideilor sale şi prin cultul covârşitoarei sale personalități. Atât ilustrul savant, cât şi cauza naționalismului creştin, merită această osteneală, această spălare a ruşinii ce cade în sarcina foştilor lui tovarăşi de luptă atât de uituci când meschinul interes o cere.

Anul II, Nr. 38 Joi 13 August 1936

Sfarmă ✠ Piatră

GANDURI ȘI CREDINȚE
DESPRE RASBOIUL INTREGIRII NOASTRE

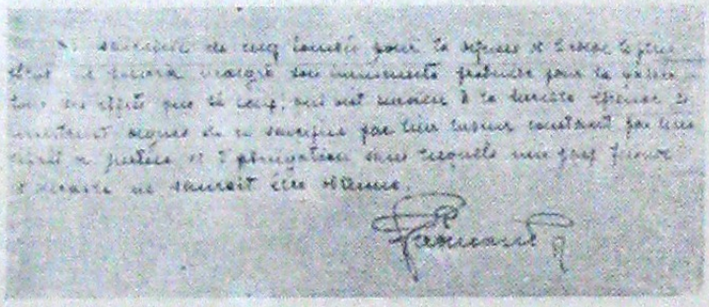

Sacrificiul celor căzuți pentru apărarea idealului celui mai înalt — cu toată imensitatea lui — nu va putea produce, pentru patrie, toate efectele decât dacă aceia cari i-au supraviețuit teribilei încercări, se arată demni de acest sacrificiu, prin munca lor constantă, prin spiritul lor de justiție și abnegație, fără de care o pace fecundă și durabilă nu va putea fi obținută.

Ferdinand R.

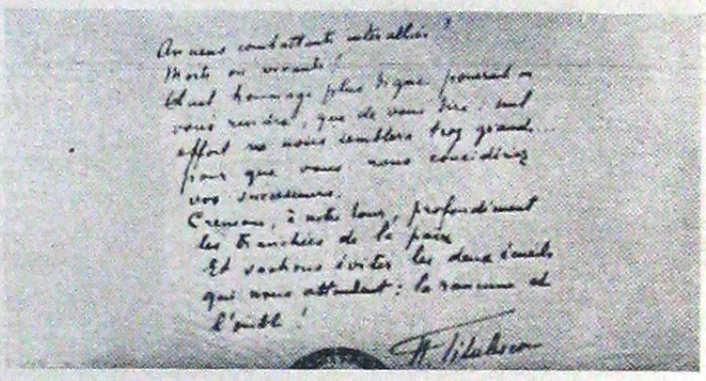

Foști luptători interaliați!

Morți sau în viață!

Ce omagiu mai demn vi s'ar putea aduce decât spunându-vi-se: nici un efort nu ni se va părea prea mare pentru a ne putea considera urmașii voștri.

Să săpăm, la rândul nostru, adânc tranșeele păcii.

Si să evităm cele două păcate ce ne așteaptă: ura și uitarea.

N. Titulescu

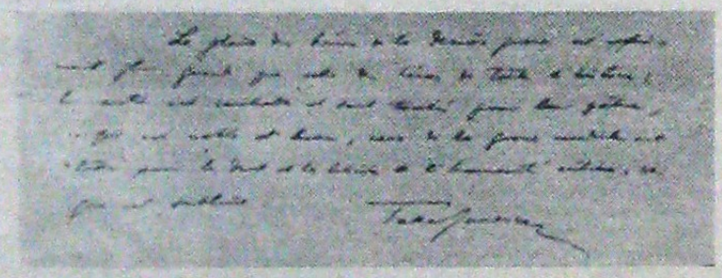

Gloria eroilor ultimului război este cu mult mai mare decât aceea a eroilor din toată istoria; ceilalți au luptat și au căzut pentru patria lor, ceeace e nobil și frumos, în timp ce eroii războiului mondial au luptat pentru drepturile și libertatea umanității întregi, ceeace este sublim.

Take Ionescu

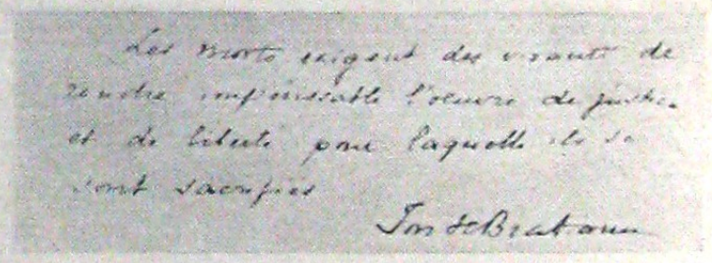

Morții le cer celor cari trăiesc să facă neperitoare opera de justiție și de libertate pentru care s'au sacrificat.

Ion I. C. Brătianu

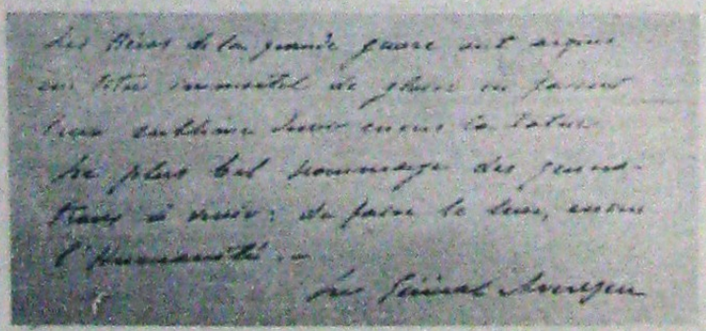

Eroii marelui război au dobândit un titlu nemuritor de glorie, făcându-și o datorie sublimă către patrie. Cel mai frumos omagiu al generațiilor viitoare este de a-și face și ele datoria către Umanitate.

General Averescu

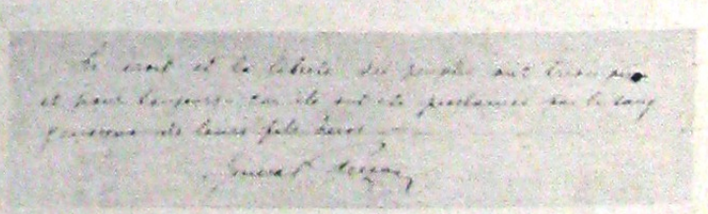

Dreptul și libertatea popoarelor au triumfat — și pentru totdeauna — căci ele au fost proclamate de sângele generos al fiilor lor.

General Prezan

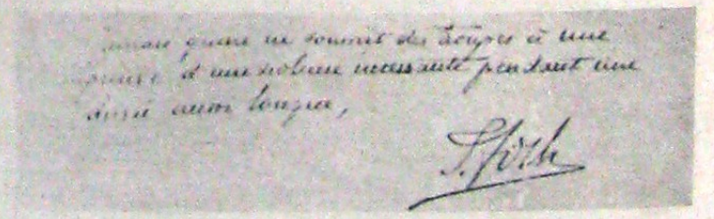

Niciun război n'a supus trupele la o încercare de o violență continuă, pe o durată de timp atât de lungă.

F. Foch

6 LEI

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23—25